

Koolitus „Andmeteadus on Popp“

Autonoomsed otsustusesüsteemid

November 2021

Kristjan Eljand

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

Päevakava

Teema

Sisu

Optimeerimine

Kuidas leida matemaatiliselt parim lahendus probleemile.

Stimulõpe

Kuidas luua iseõppivat süsteemi?

Optimeerimine

Ehk kuidas peaksin käituma, et tulemus oleks minimaalse kuluga või maksimaalse tuluga või kiireim või ...

Optimeerimisülesanded

- **Tootmispinna planeerimine** – kuidas planeerida tehase sisseseade selliselt, et tootmisaeg oleks minimaalne?
- **Tootmise planeerimine** – Mida järgmisel nädalal toota, et maksimeerida kasum, võttes arvesse turunõudlust ja erinevatele toodetele kuluvat ressursi?
- **Ladude asukohtade planeerimine** – Kuhu ehitada laohooned, et kliendid saaksid väikseima kuluga teenindatud.
- **Õige segu leidmine** - Millistest toorainetest segada minimaalse kuluga kokku toode, mis vastab kliendi nõuetele. (lammastele sobiva sööda segamine olemasolevatest toorainetest.)

Optimeerimisülesanded

- **Jaotusprobleem (*assignment problem*)** – Kuidas jaotada ülesanded ressursside vahel. Näide: kolm taksot ja kolm klienti – kuidas jaotada nii, et kulu oleks minimaalne.
- **Ülejäägi minimeerimine (*cutting stock problem*)** – Kuidas lõigata materjalid, kasutada toorainet selliselt, et jäägid oleksid minimaalsed.
- **Võrgustiku ühendamise probleem (*dominating set*)** – Kuhu seada ühendused, et kogu võrgustik saaks kaetud ja ühenduspunktide arv oleks minimaalne? Näide: kuhu paigaldada vahealajaamad, nii et iga jaotusalajaam oleks ühendatud neist vähemalt ühega!?

Optimeerimise praktiline näide

Ehk kuidas peaksin käituma, et tulemus oleks minimaalse kuluga või maksimaalse tuluga või kiireim või ...

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

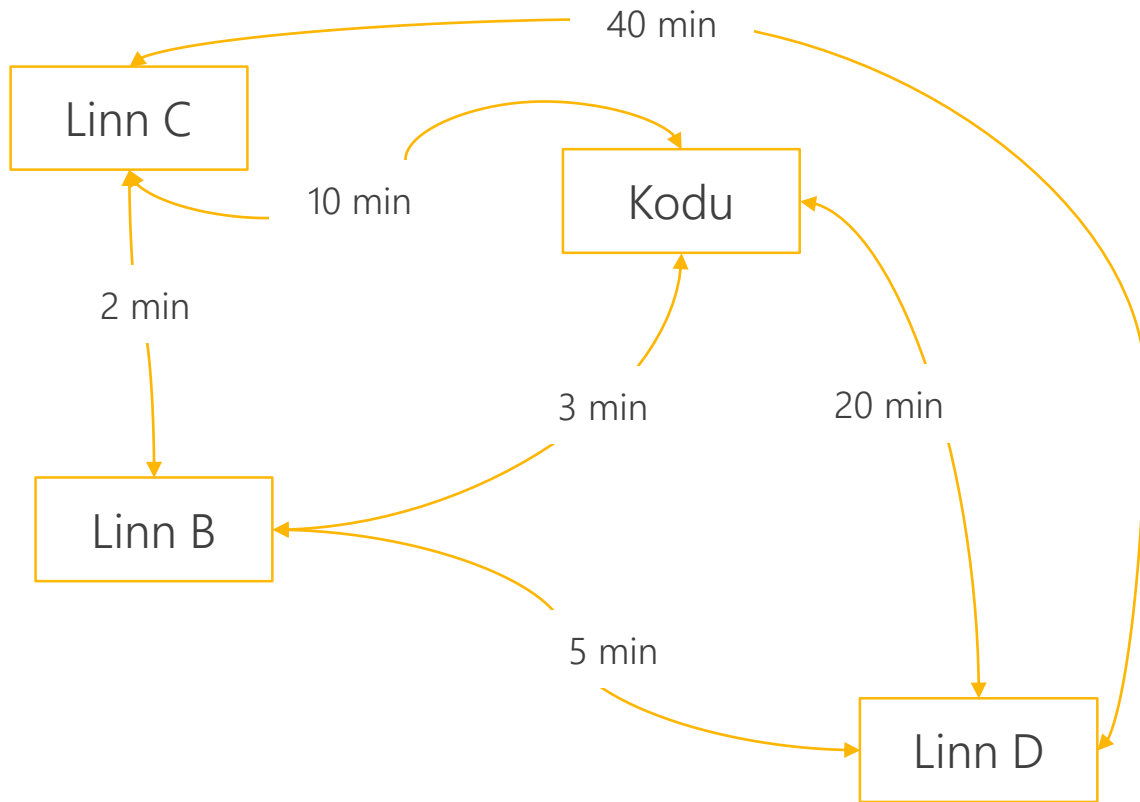
Eesti
tuleviku heaks

Stiimulõpe (*reinforcement learning*)

Tehnoloogia, mis õpib tegema otsuseid.

Reisiva müügimehe ülesanne

Anname ette a.) keskkonna, b.) tegevused, mida keskkonnas saab teostada ning palume mudelil leida optimaalse tegevusplaani.

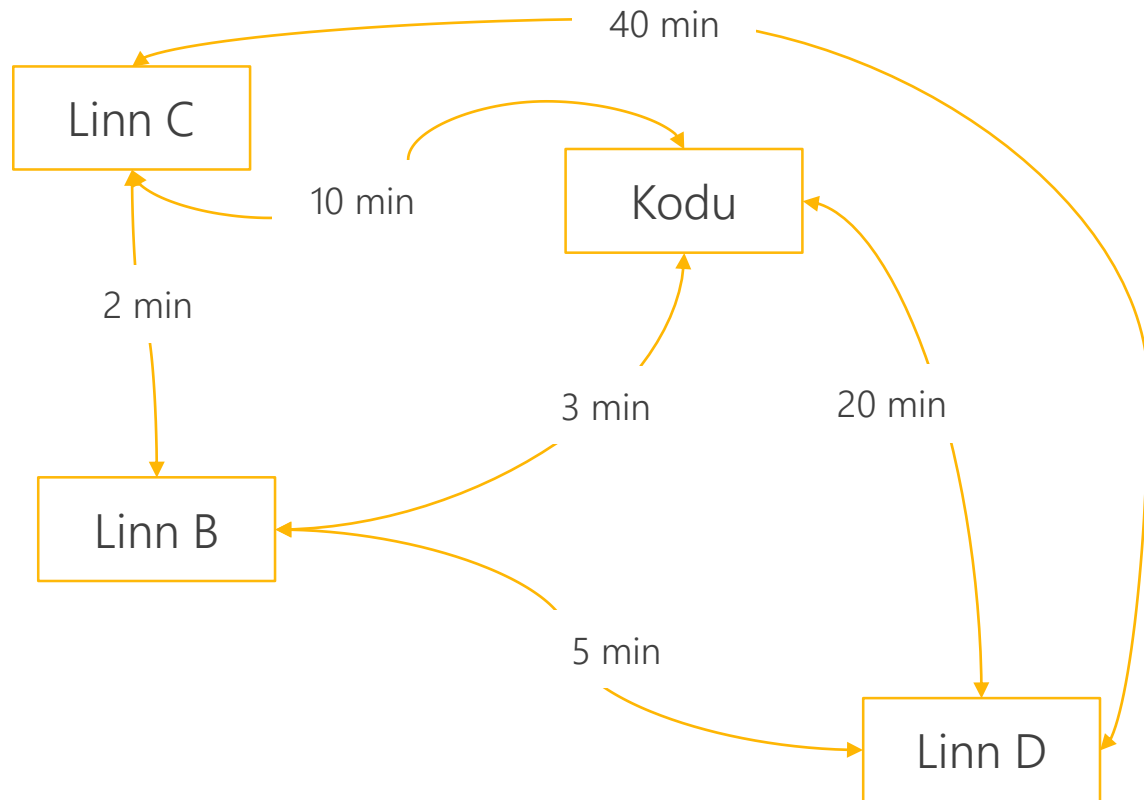

1. Keskkond: Liigu ühest linnast teise.
2. Tegevused: Kodu, B, C
3. Preemia: Ajakulu ühest linnast teise liikumiseks.

Eesmärk: Õppida selgeks, kuidas käia läbi kõik linnad ja jõuda koju minimaalse ajakuluga.

Reisiva müügimehe ülesanne – Naiivne lahendus

Naiivne strateegia: mine alati ajaliselt lähimasse punkti, mida pole veel külastanud.

Kodu -> Linn B = 3 min

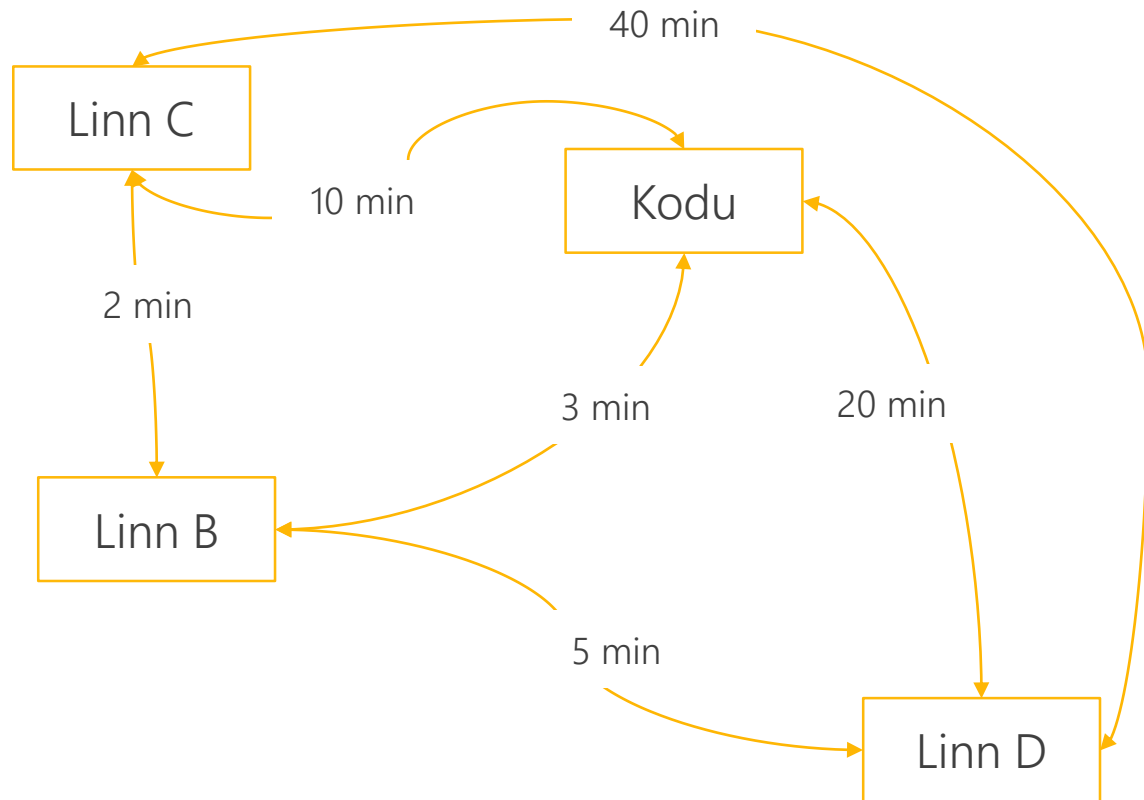
Linn B -> Linn C = 2 min

Linn C -> Linn D = 40 min

Linn D -> Kodu = 20 min

Kokku = 65 min

Reisiva müügimehe ülesanne – Mõtle samm ette

Mõtle samm ette: kaalun ka järgmise sihtkoha kaugust.

Kodu -> Linn C = 10 min

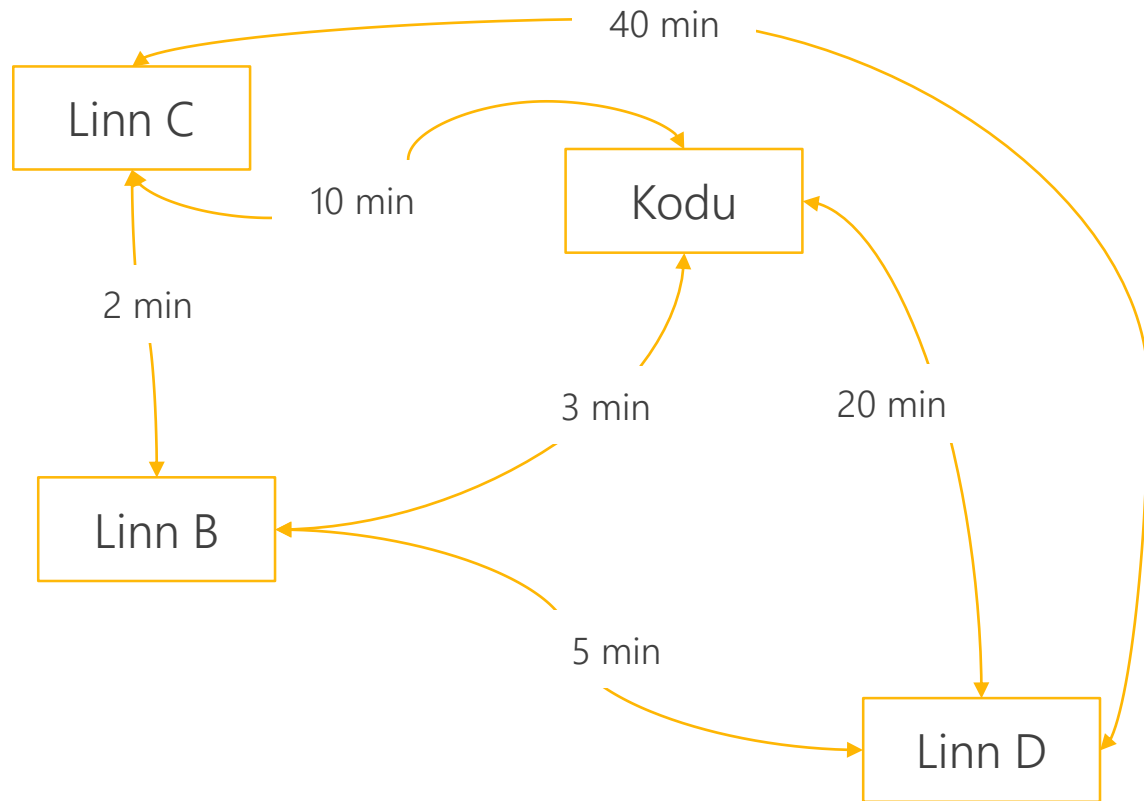
Linn C -> Linn B = 2 min

Linn B -> Linn D = 5 min

Linn D -> Kodu = 20 min

Kokku = 37 min

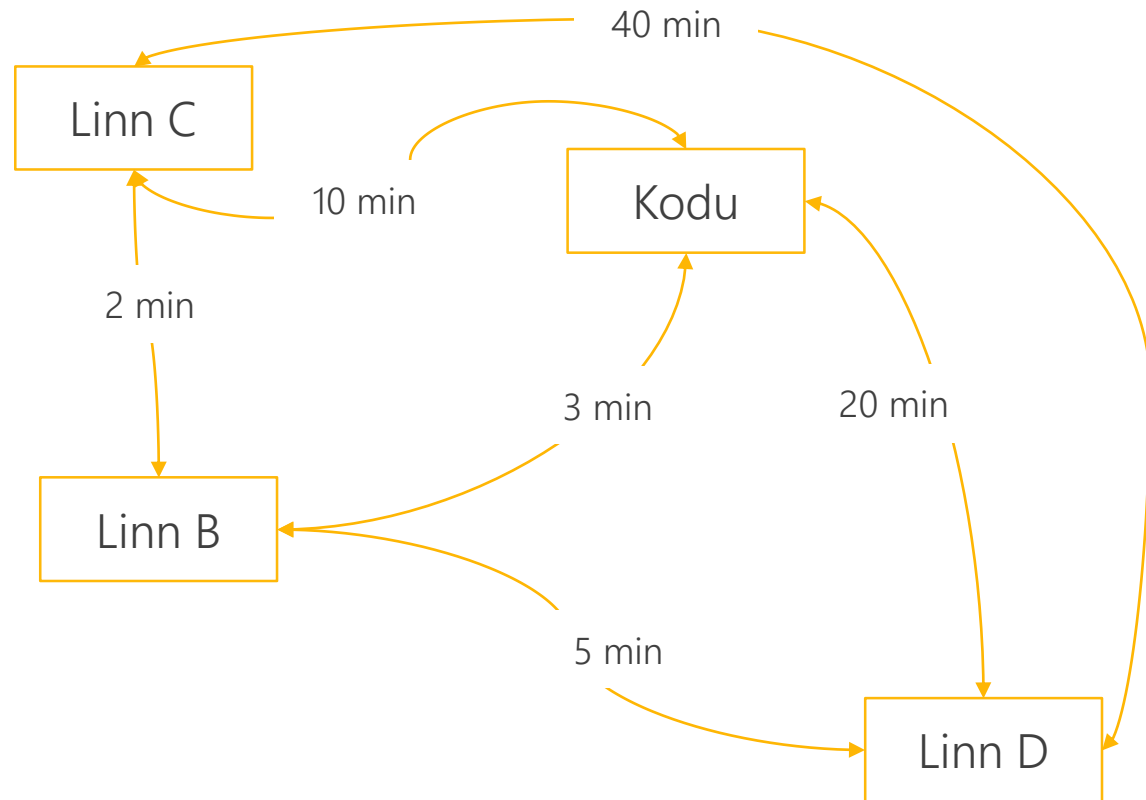
Reisiva müügimehe ülesanne – Samm tagasi

Samm tagasi: äkki on mõistlik vahepeal minna samasse linna, kust juba tulnud.

Kodu -> Linn B = 3 min
Linn B -> Linn C = 2 min
Linn C -> Linn B = 2 min
Linn B -> Linn D = 5 min
Linn D -> Kodu = 20 min
Kokku = 32 min

Reisiva müügimehe ülesanne – Lahendus

Optimaalne lahendus:

Kodu -> Linn B = 3 min

Linn B <-> Linn C = 2 + 2 min

Linn B <-> Linn D = 5 + 5 min

Linn B -> Kodu = 3 min

Kokku = 20 min

Mida stiimulõpe õpib!?

Hetkeseis: Asukoht: Kodu Ajalugu:	Lahendamise käigus treeniti masinõppemudel, mis võtab sisendiks hetkeseisu ja prognoosib kõigi tegevuste „pikaajalise“ väärtuse.
Tegevuse väärtus: Kodu: 120 Linn B: 19 Linn C: 24 Linn D: 32	Näiteks algseisust (Kodu) prognoosib mudel Linna B mineku pikaajaliseks väärtuseks 19 minutit (<i>teame, et tegelik väärtus on 20 minutit</i>)

Mida stiimulõpe õpib!?

Hetkeseis: Asukoht: Kodu Ajalugu:	Hetkeseis: Asukoht: Linn B Ajalugu: Kodu	Järgmise otsuse tegemiseks anname ette uue hetkeseisu: Asukoht on Linn B ja varasemalt oleme külastanud Kodu.	
Tegevuse väärtus: Kodu: 120 Linn B: 19 Linn C: 24 Linn D: 32	Tegevuse väärtus: Kodu: 24 Linn B: 117 Linn C: 16 Linn D: 17	Tegevuse väärtus: Kodu: 27	Sellest seisust prognoosib mudel, et kõige väiksem ajakulu tekib, kui liigume linna C (16 minutit).

„Toore jõuga“ optimeerimine vs Stiimulõpe

Traditsioonilise „toore jõu“ meetodi korral **proovib** arvuti läbi kõik variandid ning ütleb, mis on parim. 4 linna puhul on see lihtne, kuid variantide arvu suurenemisel muutub see kiiresti võimatuks!

Kodu>B>C>D>... = 120 min
Kodu>A>C>B>... = 90 min
Kodu>B>C>B>... = 35 min
Kodu>D>C>A>... = 62 min
...

„Toore jõu“! korral ei õpi me midagi! Iga kord tuleb optimeerimine uuesti teostada.

Stiimulõppe puhul **õpib** arvuti prognoosima tegevuse väärtust igast **hetkeseisust**.

Hetkeseis:
Asukoht: Kodu
Ajalugu:

Tegevuse väärtus:
Kodu: 120
Linn B: 19
Linn C: 24
Linn D: 32

Treenitud mudelilt saab küsida prognoosi väga kiiresti ükskõik mis hetkeseisu kohta.

Stiimulõppe rakendusvaldkonnad

- Finants - Väärtpaberiinvesteering ja –kauplemine.
- Robotika - Autonoomsed masinad.
- Turundus - Turunduse automatiseerimine.
- Kaubandus - Hoone energiakasutuse optimeerimine.
- Tootmine - Tehase töö optimeerimine.
- Logistika – masinate liikumise optimeerimine.
- Personalijuhtimine - Töögraafikute optimeerimine.
- Vestlusrobot - Chatbot, mis arvestab hetkeseisu ja lausete pikaajalist mõju.
- Meditsiin – Parim võimalik raviplaan patsiendi hetkeseisu arvestades.
- Inseneriteadus ja disain – uute disainide loomine, mis võimaldavad saavutada maksimaalse tulemuse.
- **Aga tegelikult ... Igas otsuseprotsessis!!!**

Mida on saavutatud: Rubiku kuubiku lahendamine

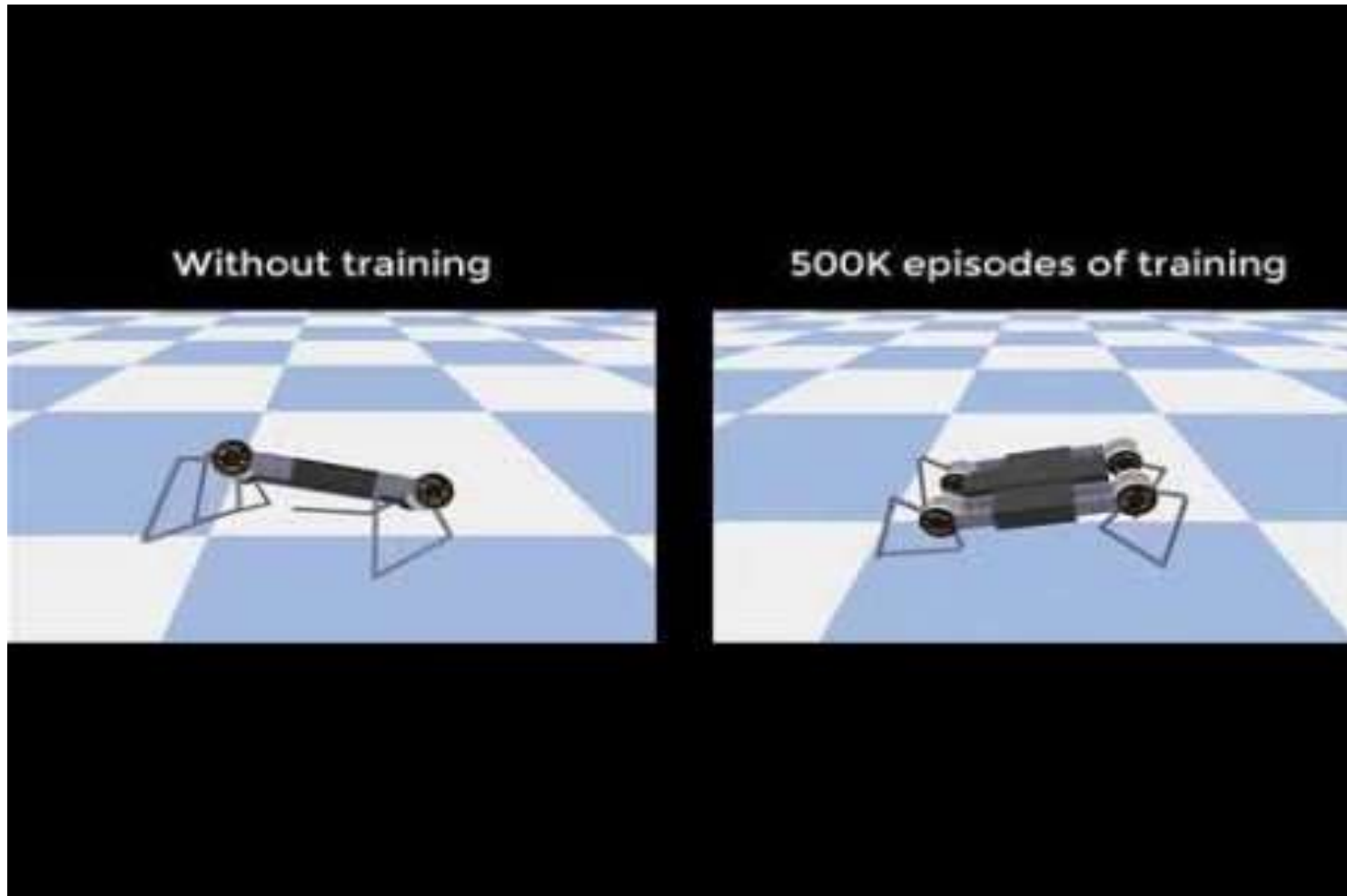
2019. aastal näitas OpenAI, et stiimulõppega treenitud agent on suuteline lahendama Rubiku kuubiku.

Mida on saavutatud: Mitme agendi koostöö

Näide, kuidas mitu digitaalset agendi suudavad õppida tegema koostööd.

Mida on saavutatud: Treenime roboti kõndima

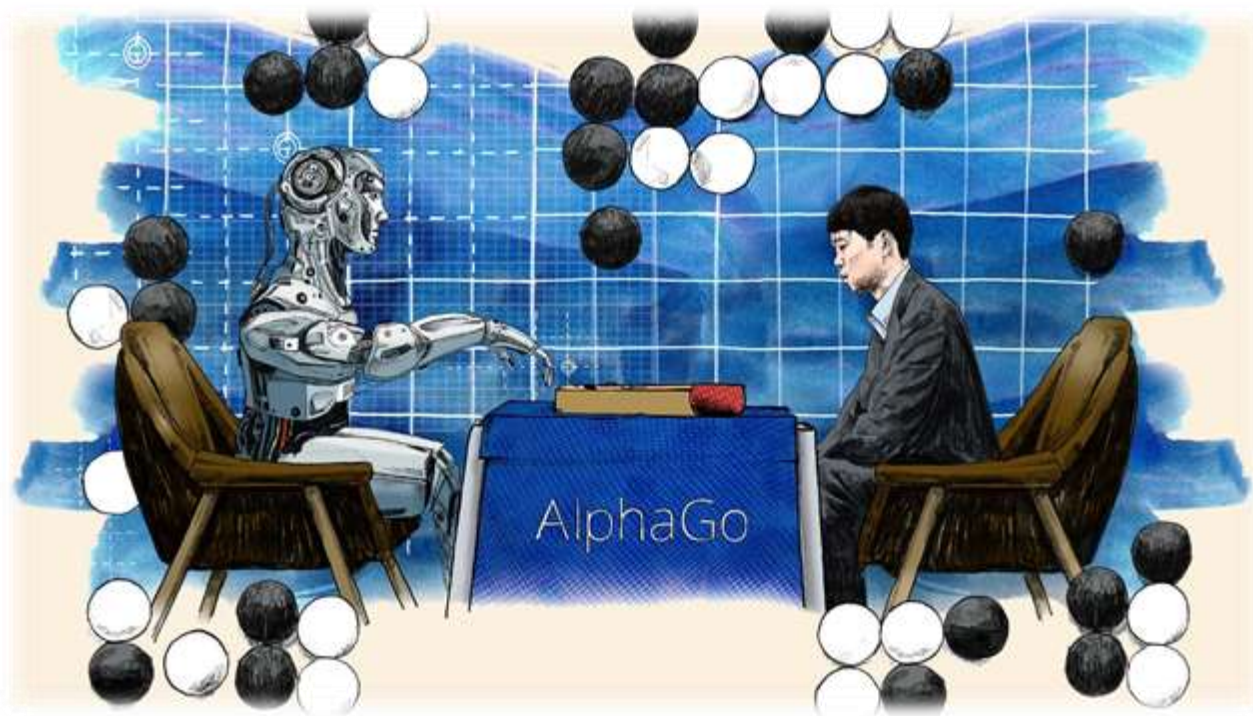

Minitaur: Neljajalgne kõndiv robot.

Tegevusruum: Saame igal ajahetkel määratleda 8 mootori nurka.

Eesmärk: Liikuda võimalikult kiiresti edasi.

Mida on Stiimulõppega saavutatud

AlphaGo: Google DeepMind'i poolt arendatud agent, mis 2016. aastal võitis maailmameistrid Lee Sedol'i 4:1.

AlphaGo Zero: 2017. aasta agent, mis õppis, mängides iseenda vastu ja võitis algset agentti 100:0

Koolitus „Andmeteadus on Popp“

Autonoomsed otsustusesüsteemid

November 2021

Kristjan Eljand

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks